

การจำแนกประเภทเกษตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นางสาว ทิพวรรณ ประสงค์รัตน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภูมิศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2535

ISBN 974-581-201-3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

018095

I15221349

AGRICULTURAL TYPOLOGY IN THE NORTHEASTERN REGION

Miss Tippawan Prayongratana

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Geography

Graduate School

Chulalongkorn University

1992

ISBN 974-581-201-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การจำแนกประเภทเกษตรกรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

โดย นางสาว ทิพวรรณ ประสงค์รัตน์

ภาควิชา ภูมิศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ศรีสอาด ตั้งประเสริฐ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้แนบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

ผอ. วิชา

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร. ถาวร วัชรภักย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ศาสตราจารย์ ดร. จักรชัย พงศ์ประยูร .....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. จักรชัย พงศ์ประยูร)

รองศาสตราจารย์ ศรีสอาด ตั้งประเสริฐ .....อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ศรีสอาด ตั้งประเสริฐ)

ศาสตราจารย์ เนตรนภี นาควัชระ .....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ เนตรนภี นาควัชระ)

รองศาสตราจารย์ ผ่องศรี จันท้าว .....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ผ่องศรี จันท้าว)

ทิพวรรณ ประสงค์รัตน์ : การจำแนกประเภทเกษตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (AGRICULTURAL TYPOLOGY IN THE NORTHEASTERN REGION)
อ.ที่ปรึกษา : รศ.ศรีสอาด ตั้งประเสริฐ , 130 หน้า. ISBN 974-581-201-3

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์ รูปแบบทางพื้นที่และประเภทของเกษตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้เกณฑ์ของแบบฉบับเกษตรกรรมโลก เสนอโดยสหภาพภูมิศาสตร์นานาชาติ

ตัวแปรวิเคราะห์ของแต่ละอำเภอได้ถูกแปลงเป็นค่ามาตรฐาน เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบแบบฉบับของโลกได้

ผลการศึกษาแสดงความสัมพันธ์อย่างกว้าง ๆ ระหว่างภูมิประเทศกับกิจกรรมทางเกษตรกรรม ในที่ราบซึ่งปกคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 80 ของพื้นที่ทั้งหมด มีเกษตรกรรมที่เน้นการปลูกพืชอาหาร มีการประกอบการขนาดเล็กกว่า และใช้เครื่องจักร น้อยกว่าบริเวณที่สูงใกล้ภูเขา ซึ่งปลูกพืชยืนต้น - พืชกึ่งยืนต้นเป็นหลัก ในจังหวัดที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ เช่น อบลราชธานี นครราชสีมา ขอนแก่น เกษตรกรรมเป็นแบบใช้ทุนสูง เน้นการค้า และมีผลผลิตต่อพื้นที่สูงกว่า

ถ้าพิจารณาประเภทในลำดับที่ 2 ของระบบการจำแนกเชิงลำดับชั้น พื้นที่ประมาณร้อยละ 84 มีประเภทเกษตรกรรม ที่ตรงกับแบบมาตรฐาน 3 ประเภท ได้แก่ เกษตรกรรมดั้งเดิมอย่างเข้มแบบผสมขนาดเล็ก (Tm) เกษตรกรรมดั้งเดิมอย่างเข้มขนาดเล็ก แบบเน้นการใช้แรงงานคน และเครื่องจักร (Tf) และเกษตรกรรมการค้าแบบผสมขนาดเล็ก (Mm) นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรรมอีก 4 ประเภท ที่ไม่ตรงกับแบบมาตรฐานที่เดียว แต่มีความใกล้เคียงกับเกษตรกรรม 3 แบบข้างต้น และแบบ Me ซึ่งเป็นเกษตรกรรมการค้าแบบชยายขนาดใหญ่ ที่มีความชำนาญพิเศษ

ภาควิชา ..... ภูมิศาสตร์
สาขาวิชา ..... ภูมิศาสตร์
ปีการศึกษา 2534

ลายมือชื่อนิสิต ..... ทิพวรรณ ประสงค์รัตน์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... รศ.ศรีสอาด ตั้งประเสริฐ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ..... -

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

C010399 : MAJOR GEOGRAPHY

KEY WORD : AGRICULTURAL TYPOLOGY/THE NORTHEASTERN REGION

TIPPAWAN PRAYONGRATANA : AGRICULTURAL TYPOLOGY IN THE NORTHEASTERN REGION. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. SRISARD TANGPRASERT, M.A.

130 pp. ISBN 974-581-201-3

The purpose of this research is to analyse spatial pattern and types of the agriculture in the Northeastern Region, using the criteria of the World Agriculture Typology proposed by the International Geographical Union.

The 28 diagnostic variables for each district within the Region were normalized such that they could be compared with the standard types of the World Typology.

The result of the study reveals broad correlation between the topography and agricultural activities of the Region. The lower plain area, covering about 80 per cent of the total area, is characterised by food-crop cultivation, smaller scale of operations, and less mechanization, as compared to the higher area close to the upland where perennial and semi-perennial trees dominate. In more developed provinces such as Ubon Ratchathani, Nakhon Ratchasima, Khon Kaen, the agriculture is more capital intensive, commercial oriented and produces higher yield per unit area.

Considering the types in the second order of the classification tree, there are about 84 per cent of the area whose agricultural characteristics match 3 standard types which are : the traditional, intensive, small-scale, mixed agriculture - Tm; the traditional, intensive, small-scale agriculture with high utilization of labour and machine - Tf and the commercialized, small-scale mixed agriculture - Mm. In addition, there are 4 types covering 16 per cent of the area. These types do not fall within but are close to the above 3 types and the type Me which is commercialized, extensive, large-scale, specialized agriculture.

ภาควิชา ..... ภูมิศาสตร์

สาขาวิชา ..... ภูมิศาสตร์

ปีการศึกษา ๒๕๖๔

ลายมือชื่อนิติกร ..... ทศพรพร นง:บรรณรักษ์

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... ศาสตราจารย์ ดร. สรียาพร ทังประเสริฐ

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ โดยมีรองศาสตราจารย์ ศรีสอาด
ตั้งประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ให้คำแนะนำ และให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ
ในการวิจัย รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรชัย พงศ์ประยุทธ รองศาสตราจารย์ เนตรนภิศ
นาควัชระ และ รองศาสตราจารย์ พงศ์ศรี จันท้าว คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ จึงขอกราบขอบพระคุณ
ไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านในภาควิชาภูมิศาสตร์ ที่ได้ถ่ายทอดความรู้
อันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้ความร่วมมือใน
การรวบรวมข้อมูล ขอขอบคุณ คุณวิชาญ อมรกุล ที่ให้ความอนุเคราะห์จัดทำโปรแกรม
คอมพิวเตอร์ และขอขอบคุณ คุณเกรียงศักดิ์ พรหมพันธ์ ที่ให้ความอนุเคราะห์จัดทำ
แผนที่ พร้อมทั้งความช่วยเหลือในหลาย ๆ ด้าน

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ บิดา-มารดา และ คุณน้ำจางค์ - คุณน้ำอุษา
ประสงค์รัตน์ ที่ให้ความห่วงใยและสนับสนุนผู้วิจัย ในทุก ๆ ด้านตลอดเวลาจนสำเร็จ
การศึกษา

กพิวารณ ประสงค์รัตน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญแผนที่.....	ญ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	3
1.3 สมมติฐานการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.6 สภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่ศึกษา.....	4
2. แนวความคิดและงานที่เกี่ยวข้อง.....	14
2.1 การจำแนกประเภทของที่ดิน.....	15
2.2 การจำแนกประเภทของการใช้ที่ดิน.....	16
2.3 การจำแนกประเภทเกษตรกรรม.....	19
2.4 การจำแนกภูมิภาคเกษตรกรรมของประเทศไทย.....	26
3. วิธีการศึกษา.....	31
3.1 การกำหนดค่าตัวแปรพื้นฐาน.....	31
3.2 การกำหนดค่าตัวแปรวิเคราะห์.....	33

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3 การแปลงค่าตัวแปรวิเคราะห์ให้เป็นค่าบรรทัดฐาน.....	34
3.4 การกำหนดประเภทตามแบบฉบับเกษตรกรรมโลก.....	34
4. ผลการศึกษา.....	38
4.1 ลักษณะและการกระจายทางพื้นที่ของตัวแปรเกษตรกรรม....	38
4.2 ประเภทเกษตรกรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแบบฉบับ เกษตรกรรมโลก.....	50
4.3 สรุปและข้อเสนอแนะ.....	66
บรรณานุกรม.....	73
ภาคผนวก.....	78
ประวัติผู้เขียน.....	130

สารบัญตาราง

ตาราง

หน้า

2.1 การวิเคราะห์ประเภทของการปลูกพืชของเมืองคีโตน รัฐไอโอวา (1949).....	18
---	----

สารบัญแนบที่

แนบที่	หน้า
1.1 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแสดงเขตอำเภอและกิ่งอำเภอ.....	5
1.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแสดงลักษณะภูมิประเทศ.....	6
1.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแสดงเส้นปริมาณน้ำฝนเท่า.....	8
1.4 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแสดงแหล่งเกลือใต้ดิน.....	10
1.5 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแสดงเขตลุ่มน้ำ.....	12
2.1 ภูมิภาคเกษตรกรรมของทวีปยุโรป.....	24
2.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแสดงเขตเกษตรนิเวศน์.....	29
4.1 แสดงการจำแนกประเภทเกษตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเภทลำดับที่ 1.....	52
4.2 แสดงการจำแนกประเภทเกษตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเภทลำดับที่ 2	55
4.3 แสดงการจำแนกประเภทเกษตรกรรมลำดับที่ 3 ในภาคตะวันออกเฉียง เหนือ.....	57
4.4 แสดงการกระจายของประเภทเกษตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียง เหนือ.....	68